

Čo odporúča Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) vedúcim náboženským činiteľom v súvislosti s COVID-19

Pavel PROCHÁZKA

Svetová zdravotnícka organizácia (ďalej WHO) vydala 7. apríla 2020, keď sa už po celom svete šírila pandémia COVID-19 predbežné usmernenie nazvané „Praktické úvahy a odporúčania pre náboženských vodcov a komunity založené na viere v súvislosti s COVID-19“.

V **úvode** vysvetľuje, že „náboženský vodcovia, organizácie založené na viere a komunity veriacich môžu hrať dôležitú úlohu pri záchrane životov a znižovanie počtu chorôb súvisiacich s COVID-19.³⁶² Sú primárnym zdrojom podpory, komfortu, vedenia a priamej zdravotnej starostlivosti a sociálnej pomoci pre komunity, ktorým slúžia. Náboženský vodcovia náboženských organizácií a spoločenstiev viery môžu zdieľať informácie o zdraví za účelom ochrany svojich vlastných členov a širších spoločenstiev, ktoré môžu byť skôr akceptované ako z iných zdrojov. Môžu poskytovať pastoráciu a duchovnú podporu počas mimoriadnych udalostí v oblasti verejného zdravia a ďalšie zdravotné výzvy a môžu sa zasadzovať za potreby zraniteľnej populácie.“ Poprední náboženský činitelia sú WHO vnímaní ako tí, ktorí môžu byť užitoční pri poskytovaní informácií, predchádzaní strachu a stigmatizovaní, poskytovať duchovnú podporu ľuďom v ich komunitách a podporu postupov na ochranu zdravia. „Náboženský vodcovia sú integrovaní do svojich spoločenstiev prostredníctvom služby a sietí podpory a sú často schopné osloviť tých najzraniteľnejších pomocou a informáciami o zdraví a identifikovať tých, ktorí to najviac potrebujú. Náboženský vodcovia sú dôležitým článkom v bezpečnostnej sieti pre zraniteľných ľudí v rámci ich viery i ďalších spoločenstiev.“

Účelom tohto usmernenia založeného na usmerneniach a odporúčaní vyvinutých WHO v reakcii na pandémiu COVID-19 je uznať osobitnú úlohu náboženských vodcov, organizácií založených na viere a náboženských spoločenstiev pri vzdelávaní, pripravenosti a reakcii na COVID-19. Majú autoritu zdieľať informácie založené na dôkazoch o COVID19, zabezpečiť vyhýbanie sa skupinovému zhromaždeniam. Môžu sa postarať o realizáciu aktivít spojených s vierou na diaľku (online), ak je to potrebné a možné. Zároveň zabezpečia náboženský život v súlade s usmerneniami národných a miestnych orgánov. Dokument pripomína tiež úlohu vedúcich náboženských predstaviteľov, teda aj kresťanských cirkví, pri posilňovaní duševného a duchovného zdravia, pohody a odolnosti prostredníctvom individuálneho kontaktu (pri dodržaní vhodnej fyzickej vzdialenosti) a prostredníctvom sociálnych a iných komunikačných médií. Dokument spomína aj ich úlohu v zabezpečovaní ľudských práv, prevencii stigmatizácie, násilia a nenávisťi v súvislosti s chorobou. Vyzdvihuje dôležitosť zdieľaní presných informácií.

³⁶² 1 For terminology descriptions please refer to http://data.unaids.org/pub/report/2010/jc1786_fbo_en.pdf

K **verejným bohoslužbám**, pokiaľ sú dovolené, dokument obracia pozornosť k informáciám od miestnych a národných zdravotníckych orgánov, k informovaniu o miestnych obmedzeniach pohybu osôb, alebo veľkosti zhromaždení. Očakáva od jednotlivých náboženských vodcov aktívne kroky na zníženie hrozby COVID-19 v ich spoločenstve, včítane ich viditeľného prezentovania pri vstupe na miesto zhromažďovania (písomne alebo kresbou).

Keďže sa COVID-19 šíri, keď infikovaná osoba kýcha, kašle alebo hovorí, kvapôčky môžu padnúť na ľudí alebo ich vdýchnuť tí, ktorí sú blízko. Cirkvi by mali chrániť svojich členov a pomáhať im udržiavať **bezpečnú vzdialenosť** medzi nimi. Mali by využívať všetky dostupné prostriedky, aby odrádzali od nepodstatných fyzických zhromaždení a organizovať virtuálne stretnutia prostredníctvom živého vysielania, televízie, rádia, sociálnych sietí atď. Ak je plánované zhromaždenie, mali by zvážiť jeho usporiadanie vonku. Ak to nie je možné, zabezpečiť, aby sa vnútorné priestory **dostatočne vetrali**, aby sa reguloval počet a rad ľudí, ktorí vstupujú, i odchod z bohoslužobných priestorov a vždy sa zachoval bezpečný odstup. Náboženský a cirkevní predstavitelia majú možnosť dať **prednosť malým stretnutiam** pred veľkými zhromaždeniami. Sedenie a státie usporiadať tak, aby bola zachovaná minimálna vzdialenosť najmenej 1 m.

Dokument WHO ďalej apeluje za vedúcich náboženských a cirkevných zoskupení, **aby zabránili fyzickému kontaktu** medzi ľuďmi, keďže mnoho tradícií viery zahŕňa fyzický kontakt medzi uctievačmi. Namiesto toho by mali zvážiť nové spôsoby, ako sa navzájom pozdraviť. Objatia, bozky a podania rúk nahradiť úklonom, pozdrav ľudí pri vstupe do bohoslužobných priestorov pomocou priateľských slov a úsmevov. Pre znak pokoja namiesto podania rúk a objatia navrhujú nahradiť očným kontaktom a poklonou, poprípade spoločným „znakom pokoja“ jednohlasne vysloveným bez bližšieho kontaktu komunikantov.

Pri sobášoch a iných obradoch zabrániť dotykom alebo bozkom oddaných a iných osôb, opatrne narábať s predmetmi (daromi), ktoré zoberie do rúk viaceru prítomných. Mnoho tradícií viery zahŕňa posvätné dotýkanie sa alebo bozkávanie symbolických predmetov počas bohoslužby a modlitieb. Vírus, ktorý spôsobuje COVID-19, môže zostať na týchto povrchoch po dobu hodín alebo dní. Ak náboženský obrad obsahuje dotyky posvätných sôch alebo ikon, namiesto dotykov sa odporúča klaňanie. Taktiež požehnanie udeľovať najmenej z 1 m vzdialenosti, vyhýbať sa distribúcii svätého prijímania, ktorá zahŕňa položenie obľátky na jazyk alebo pitie zo spoločného kalicha. Namiesto toho dokument odporúča použiť jednorazové kališteky a vopred zabalené chlebíky. Vyhnúť sa aj namáčaniu prstov do nádoby so svätenou vodou, alebo rituálu omývania nôh a podporovať zdravú hygienu, poskytovať dezinfekciu rúk na báze alkoholu (najmenej 70% alkohol) pri vchode a v bohoslužobnom priestore. Umiestniť jednorazové tvárové tkanivá tak, aby boli ľahko dosiahnuteľné. Povzbudzovať veriacich, aby sa vyhýbali bohoslužbám, ak majú akékoľvek príznaky COVID-19 alebo ak nedávno cestovali do oblasti s komunitným šírením COVID-19. Priestory majú byť náležite a pravidelne čistené dezinfekčným prostriedkom, aby odstránili akýkoľvek vírus z povrchov. Toto by sa malo stať rutinou bezprostredne pred a hneď po každom zhromaždení. Často treba otierať dezinfekčným prostriedkom tiež dvere, gombíky, spínače svetiel a zábradlia schodiska.

Rušenie prezenčných bohoslužieb a uskutočňovanie online bohoslužieb na istý čas v pandémie COVID-19 má aj ten význam, ako uvádza dokument, že náboženský vodcovia sú dôležitými vzormi komunity. Ich príklad posilňuje, odporúča a ukazuje. Virtuálne stretnutia udržiavajú spojenie medzi veriacimi. Tam, kde sa používajú online technológie, náboženský vodcovia môžu poskytnúť aj informácie o možných rizikách kybernetickej bezpečnosti.

WHO tu tiež dáva na uváženie **elektronickú pastoračnú činnosť**. Ponúkajú sa sociálne siete, telefón, iné médiá. Telefonicky uskutočňovať individuálne pastoračné a ošetrovateľské návštevy alebo to robiť prostredníctvom platforiem sociálnych médií a videochatu. Virtuálnu platformu možno tiež využiť pre schôdzky malých skupín a interaktívnu modlitbu. K dispozícii sú tiež rozšírené hodiny rozhlasového a televízneho náboženského vysielania.

Je však treba podporovať duchovný život i tam, kde technológia nie je všetkým dostupná. V takom prípade odporúča dokument WHO predovšetkým telefón a zber modlitebných potrieb ľudí izolovaných od virtuálneho sveta. Ak zdravotnícke orgány vydajú usmernenie obmedzujúce verejné obrady a modlitby za účasti členov širšej rodiny a priateľov, navrhujú ich konať zástupne v neprítomnosti.

WHO tiež nabáda na **bezpečné postupy pri pochovávaní mŕtvych**; bezpečne naplánovať a vykonať také pohrebné rituály a bohoslužby môžu chrániť smútiacich a potešovať ich a prejavovať úctu tým, ktorí zomreli bez pričinenia sa o vznik infekčného rizika pre smútiacich. Náboženský vodcovia majú dbať na to, aby náboženské a kultúrne praktiky s nezvyšovali pravdepodobnosť infekcie, nosenie rúška, jednorazových rukavíc, ochranné štíty, okuliare. Ak si rodina zosnulého želá vidieť telo po odstránení zo zdravotníckeho zariadenia, kde člen rodiny zomrel, môže sa im to dovoliť v súlade s fyzickým dištancovaním sa a bez dotyku alebo bozku tela, s dôkladným umytím rúk pred a po prezeraní.

Ďalší apel sa týka toho, že náboženský predstavitelia a náboženské komunity vytvárajú vzťahy a kontakty medzi ľuďmi naprieč vekovými skupinami, profesiami a miestami pobytu. Navyše, náboženský vodcovia sú často spojení s inými službami prostredníctvom svojich profesionálnych a pastoračných úloh. Výsledkom je, že títo vodcovia a organizácie sú v jedinečnom postavení na posilnenie vzťahov medzi ľuďmi, ktorí môžu byť izolovaní počas obdobia fyzického dištancovania. Udržiavanie a posilňovanie vzťahov počas tejto tiesnivej doby môže posilniť duševné a duchovné zdravie ľudí a spoločne prispievajú k väčšej odolnosti celej spoločnosti. Praktiky ako modlitba, inšpiratívne čítanie a bezpečná duchovná práca môžu budovať dôveru a **vytvárať pocit pokoja**. Udržiavanie komunity v kontakte cez spoločenstva viery môže pomôcť bojovať proti izolácii pravidelným virtuálnym kontaktovaním jednotlivých členov, najlepšie telefonicky. Toto je obzvlášť dôležité zohľadniť pre jednotlivcov, ktorí žijú sami, ktorí sú starší ľudia, ktorí majú zdravotné postihnutie alebo sú inak zraniteľní. Môžu to zabezpečiť zapojením dobrovoľníkov, ktorí pravidelne volajú a pýtajú sa ľudí, ako sa majú.

Osobitnou kapitolu venuje dokument **pomoci tým, ktorí ju potrebujú**. Veriaca komunita (napr. cirkevný zbor) môže identifikovať spôsoby, ako môžu členovia pomôcť jeden druhému (kontrola

starších ľudí, ľudia so zdravotným postihnutím a zraniteľní ľudia, telefonická ponuka donášky potravín atď.). Niektorí ľudia sa môžu dostať do hmotnej núdze a cirkev má možnosť zväziť zdieľanie zdrojov na zabezpečenie tých, ktorých živobytie je narušené a ktorí nemôžu zabezpečiť seba a svoje rodiny. Osobitnú starostlivosť treba venovať zdravotníckym pracovníkom, policajtom, a pracovníkom základných služieb, ktorí pokračujú v práci, niekedy ďaleko od svojich rodín.

Veľmi dôležitou je pomoc členom **zvládnuť nápor znepokojujúcich správ**. Náboženský vodcovia môžu povzbudiť svoje spoločenstvá, aby sa chopili kroky na zvládnutie stresu a udržanie si nádeje počas izolácie, strachu a neistoty. Neustály prísun noviniek o COVID-19 môže spôsobiť, že sa človek cíti ustarostený. Potrebuje povzbudiť, aby hľadal informácie o víruse v niekoľkých pravidelných časoch z dôveryhodných zdrojov a udržiavať si nádej čítaním posvätných textov (v našom prípade najmä Biblie) a zachovávaním príslušných náboženských tradícií.

Spoločný čas doma vytvára niekedy prostredie **pre domáce násilie**. WHO apeluje na to, aby náboženský vodcovia aktívne vystupovali proti domácej aj inej násilii a poskytovali podporu, povzbudenie obetiam, aby vyhľadali pomoc. Spolu s tým poskytnúť osobitné modlitby, teologické a biblické úvahy a správy nádeje. Zdôrazňovať chvíle na zamyslenie, modlitbu a čas s rodinou.

Na záver sa vyzdvihuje **úloha pre náboženských vodcov v oblastiach školenia, vzdelávania**. Patria medzi najdôveryhodnejšie zdroje informácií, ich nasledovníci a často aj celá spoločnosť môže dôverovať informáciám o COVID-19 a riadiť sa nimi viac, než keby ich vydala vláda alebo zdravotnícke orgány. Preto majú tiež špeciálnu zodpovednosť za boj proti dezinformáciám, ktoré sa rýchlo šíria a môžu spôsobiť veľké škody. Treba komunikovať presné informácie, lebo tie môžu znížiť strach a stigma. Náboženský vodcovia majú prístup k poradenstvu vo formátoch a v laickom jazyku, ktorému ich členovia rozumejú. Dokument venuje dva odseky konkrétnym radám, čo s ľuďmi komunikovať (respirátory, ostať doma, omývať si ruky, používať dezinfekciu, udržiavať vzdialenosť - odstup, sledovať usmernenie miestnych zdravotníckych a štátnych autorít, informovať o to, kde nájdú zdravotnícku pomoc, aké sú rizika ohrozenia pri ochorení).

Dokument, ktorého podstatné časti sú v tomto článku predložené, je celý k dispozícii na internete v angličtine na stránke WHO:

https://www.who.int/publications/i/item/practical-considerations-and-recommendations-for-religious-leaders-and-faith-based-communities-in-the-context-of-covid-19?gclid=Cj0KCQiA4L2BBhCvARIsAO0SBdbJouQv2uJX_2UvKPRRVj5spGauj8iGqlwKygrGdyeJL10r0j-3u50aAq0jEALw_wcB

Prof. ThDr. Pavel PROCHÁZKA, PhD.
Pedagogická fakulta UMB
katedra teológie a katechetiky
Banská Bystrica

